

10. A kényszerbetegség kognitív neuropszichológiája (Dr. Demeter Gyula^{*})

Az elmúlt időszakban több százra tehető a témában megjelent tudományos közlemények száma, ennek ellenére az obszesszív-kompulzív zavarban (OCD) tapasztalt tünetek hátterében meghúzódó neurokognitív deficit jellege még távolról sem tisztázott. Jelen fejezet bemutatja a terület markáns eredményeit és kitér a legfontosabb kihívásokra, kutatási kérdésekre. A kognitív kutatások elsődleges célja a tünetekért felelős funkcionális deficit mintázat azonosítása. A kritikus kérdés az, hogy van-e kifejezetten a kényszerbetegségre jellemző kognitív mintázat, ami jól elkülöníti e zavart az egészséges és a többi klinikai kórkép mintázataitól? A szakirodalmi adatokat elemezve nem egyszerű átfogó és egységes választ találni e kérdésre, mivel az OCD kognitív térképe, - akárcsak a klinikai tünetek -, nagyfokú heterogenitást mutat, számos értelmezésre adva így lehetőséget.

Abban a legtöbb kutató egyetért, hogy a kényszerbetegek neuropszichológiai profilját a végrehajtó funkciók sérülése dominálja (Kuelz, 2004; Olley, 2007; Demeter, 2008; Abramovitch, 2015), így e téma képezi a fejezet központi magját. Látni fogjuk azonban, hogy a végrehajtó funkciókra történő pusztán hivatkozás számtalanszor leegyszerűsíti a képet, míg maga a fogalom különböző jelentéstartalmakat takar. Felfogásunk szerint érdemes a végrehajtó funkciókat a Miyake és mtsai. (2000) által azonosított 3 fő komponens – frissítés, váltás és gátlás – mentén elemezni. Úgy gondoljuk, hogy a kényszerbetegség neuropszichológiai megközelítésében is célszerűbb egy ilyen modell mentén bemutatni a különböző kutatási adatokat, mint pusztán csak egyszerűen végrehajtó zavarra hivatkozni, ami alatt a legtöbb szerző különböző dolgot ért. A fejezetben hangsúlyt kap a különböző emlékezeti rendszereket, mechanizmusokat vizsgáló kutatások eredményeinek ismertetése, egy viszonylag új területnek, a prospektív emlékezetnek a kényszerbetegséggel való lehetséges kapcsolatának bemutatása és a tervezési, döntési mechanizmusok sajátosságainak elemzése is. Végül megfogalmazzuk azokat a kritikus pontokat melyek szerintünk relevánsak ezen a területen, vázoljuk azokat a lehetséges megoldásokat, melyek a kutatásokat eredményesebbekké tehetik az elkövetkezőkben és kijelöljük az általunk relevánsnak tartott kutatási irányokat.

^{*} (szerző: Dr. Demeter Gyula; a szerző munkáját a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta)